

Červenec 2024

LABOURISTICKÁ SMRŠŤ ZA KANÁLEM

Karel Sál

Shrnutí

Očekávané se stalo skutečností. V předčasných parlamentních volbách ve Velké Británii drtivě zvítězili opoziční labouristé vedení Keirem Starmerem, kteří získali pohodlnou většinu 411 z 650 mandátů. Dalšími vítězi jsou Liberální demokraté Eda Daveyho, jenž posílili z 11 na 71 křesel, v Severním Irsku zase slaví Sinn Féin. Naopak Toryové si odnáší nejhorší porážku za svojí téměř 200letou existenci. Podobně neslavně dopadla Skotská národní strana, která po sérii skandálů a změnách ve vedení přišla o 37 z původních 46 křesel. Nová Starmerova vláda to bude mít ve Westminsteru jednoduché, to ale neznamená, že v řešení dlouhodobých problémů Velké Británie uspěje a nadšení pro levici v Británii přetrvá až do příštích voleb.

Hlavní body

- Jasný vítězem jsou Labouristé a menší strany jako Liberální demokraté, Reform Party či Zelení. Labouristé posilovali ve všech koutech země a získali mimořádně silný mandát ke slibovaným reformám.
- Konzervativní strana nyní zažívá něco jako srdeční zástavu. Za posledních téměř 200 let, kdy tato strana funguje ve Velké Británii, nebylo tak špatně. Hlavní problém konzervativců je nedostatek silných lídrů nepošpiněných skandály.
- Británie stojí před problémy, které nespraví jedno volební období, ani silná většina Labouristů v parlamentu. Starmer má před sebou obrovskou výzvu, jak uklidnit veřejnost a ukázat, že vláda ví, co dělá. Současní Britové si to totiž ve velkém nemyslí.

Konzervativní gamble nevyšel

Za 14 let, po které byli ve Velké Británii u moci konzervativci (pokud také počítáme koaliční vládu Cameron–Clegg), se toho na britských ostrovech i ve světě stalo hodně. Ruská invaze na Krym, Brexit, covid, intenzivní válka na východní Ukrajině, teroristické útoky islamistů, zvětšující se problém s nelegální migrací a ekonomické problémy Británie kvůli odchodu ze společného evropského trhu jsou jen částečným výčtem výzev, kterým muselo čelit pět konzervativních premiérek a premiérů (Cameron, May, Johnson, Truss a Sunak).

Zejména období po volbách 2019 bylo pro konzervativce hodně těžké. Nejdřív to byl excentrický Boris Johnson, který se musel nakonec poroučet, jelikož na něj prasklo, že během covidových lockdownů pořádal večírky se svými podřízenými (skandál známý jako Partygate) a pak lhal v parlamentu. To v Británii, kde si zajít na pintu do oblíbené hospody je bráno jako součást národní identity a covidová omezení tento výdobytek ve velkém omezila, vyvolalo očekávatelné rozhořčení a slova o zradě lidu.

Náhradnice Liz Truss do Downing Street přišla s ambiciózním plánem, jak překonat ekonomické obtíže plynoucí z dopadů Brexitu, ale velká část opatření zůstala jen na papíře a sama premiérka se po 50 dnech v úřadu poroučela také, což je mimochodem nejrychlejší odchod premiéra od roku 1721.

Poslední v řadě Rishi Sunak, první premiér britsko-asijského a britsko-indického původu s jménem větším, než s jakým disponuje král Karel III., sice dokázal Británii částečně ekonomicky stabilizovat, nicméně avizovaný plán s deportacemi nelegálů do Rwandy nevyšel podle očekávání a po sérii proher v komunálních volbách v letech 2022, 2023 a 2024 Sunak překvapivě – i pro většinu Toryů – vyhlásil předčasné volby. Sunak pravděpodobně jako francouzský prezident Emmanuel Macron kalkuloval s tím, že překvapivým krokem zaskočí soupeře a tím dokáže překonat nepříznivé predikce a všeobecné naštvání na konzervativce.

Dnes je jasné, že to v případě Velké Británie nevyšlo. Konzervativci sčítají mimořádně ošklivé ztráty. Strana dostala výprask, kdy křeslo neobhájila ani bývalá premiérka Truss, v celém Walesu nebyl zvolen jediný konzervativní poslanec a Sunak kromě premiérského postu opouští také předsednickou pozici ve straně. Nejhorší výsledek od vzniku, a to jak v počtu získaných hlasů, tak získaných mandátů, je pro konzervativce výzvou, hlavně v tom, aby našli dostatečně důvěryhodné vedení, které dokáže stranu znovu nastartovat.

Starmer dohání Blaira

Labouristé udělali pro své vítězství hodně. Nejdříve si vyříkali své vnitřní problémy, kdy část straníků obviňovala tehdejší vedení strany z antisemitských tendencí. Po prohraných předčasných volbách v roce 2019, kdy partaj získala nejméně mandátů od roku 1935, rezignoval ultralevicový předseda staré školy Jeremy Corbyn. Labouristé zjistili, že nejlevicovější program od druhé světové války, který zahrnoval i znárodnění velkých energetických firem, mezi Brity příliš nerezonuje.

Náhrada v podobě Keira Starmera z počátku nevypadala příliš nadějně. Politik byl považován spíše za schopného manažera a zkušeného zákulisního hráče než za lídra, který na náměstích dokáže strhnout davy. Podle komentátorů byl příliš jemný na to, aby ve Westminsteru oproti zkušeným rétorům jako Boris Johnson uspěl. Jenže Starmer měl plán a toho se držel. Během covidové pandemie jako stínový premiér neházel konzervativní vládě klacky pod nohy v oblasti zdravotních opatření, ale zaměřoval se na pokrytectví vládních představitelů. Nejprve to byla kauza poradce premiéra Dominica Cummingsa, který v časech národního lockdownu ujel 425 kilometrů z Londýna do Durhamu navštívit rodinu. Následně premiér samotný, který si dodržování bezpečné vzdálenosti vyložil jako „pořádat večírky“. Pro Brity alternativa ke konzervativní vládě začínala vypadat stále přijatelněji, což se projevilo

v letech 2022–2024, kdy Labour posilovala v komunálních volbách téměř v každém obvodu. Odstřihnutí od Corbyna, kterému strana neumožnila v těchto volbách kandidovat, bylo jen symbolickou tečkou za levicí minulosti.

Starmer před volbami stranu orientoval do středolevicových pozic, podobně jako Tony Blair v roce 1997, kdy v předvolebním manifestu ujišťoval voliče, že je „čas na změnu“ a „je třeba obrátit list“ (Labour Party Manifesto, 2024), což si po 14 letech konzervativní vlády mysleli ve Velké Británii téměř všichni – i nejzarytější Toryové. Starmer se zaměřil na bolavá místa Velké Británie (kolabující zdravotní systém a neudržitelný nárůst migrantů) s tím, že provede slibované změny s ohledem na životní úroveň obyčejných Britů a také se vyvaruje chyb, které udělaly levicové strany v kontinentální Evropě, třeba v oblasti jaderné energetiky či migrace. To vše se projevilo v mimořádně příznivých předvolebních průzkumech.

A bylo z toho velké vítězství, kdy Labour získali 9 712 011 hlasů a 411 křesel. Na Blaira sice Starmer nedosáhl (v roce 1997 získali 13 518 167 hlasů a 418 křesel), ale jedná se o mimořádně silný mandát, který dává nové vládě velký prostor pro avizovanou změnu.

Malí slavi

Drtivé vítězství Labouristů a stejně drtivá prohra konzervativců trochu zastínily skutečné vítěze voleb, což jsou menší strany. Parlament ve Westminsteru i přes většinový volební systém bude domovem pro více stran, než bylo zvykem, což oslabuje zažitý obrázek Británie jako výsostně bipartijní země.

Předseda Liberální strany Ed Davey, který se během kampaně zaměřoval na téma splašků v britských řekách a upozorňoval na to tím, že do hnědavých vod demonstrativně padal z paddleboardu, může slavit. Liberálové získali 72 mandátů, což je obrovský úspěch a satisfakce po letech paběrkování. Stali se třetí nejsilnější stranou a uspěli hlavně tam, kde krvácela konzervativní strana.

Úspěch si připsala i Reform Party Nigela Farage. Excentrický bývalý europoslanec Farage konečně po několika neúspěších pronikl také do britského parlamentu. Strana získala ohromujících 4 114 287 hlasů díky tvrdé rétorice vůči přestěhovalecké politice britské vlády. Kvůli většinovému systému to stačilo pouze na 5 křesel, ale Farage svým zvolením v obvodu Clacton dostal další prostor pro prezentaci strany jako „jediné skutečné opozice“ vůči vládním labouristům. Úspěch si připisují i britští Zelení se 4 mandáty.

Naopak smutno bylo v centrále Skotské národní strany. Původně dominantní skotská politická síla, která dlouhodobě artikuluje požadavek znovupřipojení Velké Británie k Evropské unii a posilování nezávislosti Skotska, doplatila na svoje vnitřní rozbroje. Místo SNP mandáty ve Skotsku brali místní Labouristé, což ukazuje, že separatismus je v současné době na druhé koleji a Skoty spíše trápí klesající životní úroveň a špatné služby než nadvláda Angličanů.

Celkově volby přinesly nikoliv překvapivou změnu. Zda se Starmer stane novým Tony Blairem či skončí neslavně jako Gordon Brown, to ukážou další měsíce. Po chaosu konzervativních vlád si všichni přejí stabilitu a prosperitu. Otázkou zůstává, zda sebelepší program či cíle dokážou překonat chronické problémy Velké Británie, která se zmítá v postbřexitové nestabilitě.

Zdroje

- Labour Party Manifesto (2024). <https://labour.org.uk/change/>

Autor

KAREL SÁL

Analytik

Karel Sál vystudoval politologii na Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kde v roce 2016 obhájil disertační práci s názvem Demokracie v krizi nezájmu: účinky využití internetových voleb ve volebním procesu vybraných zemí. Odborně se zabývá problematikou e-Governmentu, internetovými volbami a informační svobodou. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a je zakladatelem a editorem think-tanku e-politics.cz.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz